

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ОДЕСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Михайлюк О.Л.

СЛОВНИК

до вивчення дисципліни «Регіональна економіка»

на здобуття освітнього рівня бакалавр здобувачами вищої освіти усіх форм
навчання спеціальностей 242 «Туризм» і 241 «Готельноресторанна справа»

ОДЕСА

ОНЕУ

2024

УДК 332.1(075.8)

Укладач:

Михайлюк О.Л. – канд. екон. наук, доцент

Рецензенти:

Беспалов В.М. канд. екон. наук, доцент (зовнішній рецензент)

Давиденко І.В. – канд. екон. наук, доцент

Нечєва Н.В. – канд. екон. наук, доцент

Коректор:

Ковальова А.О.

Рекомендовано до друку кафедрою
туристичного та готельноресторанного бізнесу
Протокол № 2 від 01.10. 2024 р.

Михайлюк О.Л.

Словник до вивчення дисципліни «Регіональна економіка» / Михайлюк О.Л..
Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2024. 44с.

Словник призначений як додаткове інформаційне джерело для вивчення дисципліни «Регіональна економіка» на здобуття освітнього рівня бакалавр здобувачами вищої освіти усіх форм навчання спеціальностей 242 «Туризм» і 241 «Готельноресторанна справа».

УДК 332.1(075.8)

©Михайлюк О.Л., 2024

©Одеський національний економічний університет, 2024

ПЕРЕДМОВА

Глибокі перетворення української економіки в результаті здійснення економічних реформ, переходу до економіки ринкового типу вимагає відчутної зміни спеціальної термінології, якою сьогодні користуються економісти, управлінці, правознавці та інші фахівці.

Існує багато словників, в яких надається тлумачення переважно загальноекономічних, бюджетних, фінансових, податкових а також таких, що відбивають специфіку страхування, бухгалтерського обліку, аудиту, статистики, менеджменту, маркетингу. Але серед них не достає словників з регіональної економіки.

Цей словник термінів із регіональної економіки є допоміжним посібником для студентів економічного ВНЗ, які вивчають регіональну економіку, розміщення продуктивних сил та інші дисципліни, пов'язані з територією, регіонами, міжрегіональними відносинами, регіональним розвитком.

Словник спрямований на більш чітке і детальніше тлумачення певних слів і термінів, багато з яких студенти чують уперше. Матеріали, викладені в словнику, студенти можуть використовувати при підготовці до семінарських занять, при проведенні ділових та рольових ігор, при виконанні індивідуальних робіт. Також цей термінологічний словник зацікавить економістів-практиків, викладачів, аспірантів, що працюють над проблемами регіонів України.

Словник містить близько 500 визначень і понять сучасної регіональної економіки та найбільш тісно пов'язаних з нею галузей знань, розміщених в алфавітному порядку. Він дає загальне уявлення про регіональну економіку як невід'ємну складову економічної науки і водночас наукове підґрунтя щодо вирішення проблем розвитку територій регіонів і міст. Наведені основні поняття, що застосовуються регіоналістами.

А

Автономія (грец. *autonomia* – самоуправління, незалежність) – у широкому розумінні означає надання деяким частинам держави (областям, департаментам, префектурам, провінціям та ін.) прав на самоврядування в адміністративній сфері (у такому розумінні цей термін уживається в політико-юридичних науках); у вузькому, спеціальному розумінні цього слова автономія означає широке внутрішнє самоврядування політико-національного або національно-територіального утворення в рамках єдиної держави, і стосується не лише адміністративної, а й інших сфер життя та діяльності, а також деяких питань законодавства.

Автономія фінансова – надання органів місцевого самоврядування права на володіння і розпорядження коштами, достатніми для здійснення його функцій і повноважень. Частина вказаних коштів повинна формуватися за рахунок місцевих податків і зборів, ставки яких, у межах закону, мають визначати самі органи місцевого самоврядування. Фінансова автономія передбачає формування самостійних бюджетів територій та населених пунктів.

Автономні бюджети – самостійні бюджети (кошториси доходів і витрат) територій, які мають відносну самостійність, незалежність від бюджетів більш великих територіальних і господарських утворень, центральних бюджетів.

Автохтони (від грец. *autochtón* місцевий) – 1) корінні жителі країни, регіону, місцевості; те ж саме, що аборигени; 2) корисні копалини, вихідний матеріал яких виник на місці їхнього утворення. Слово „автохтонний” застосовується у такому значенні, як: місцевий, корінний, такий, який виник на місці теперішнього проживання.

Агломерація міська (від лат. *приєднувати*) – територіальне утворення, в основі якого лежить певне місто, а також певна сукупність поселень міського типу, сільських та інших поселень, які об'єктивно об'єднані в єдине ціле (складну багатокомпонентну динамічну систему) інтенсивними економічними, у тому числі трудовими та соціальними, культурно-побутовими, рекреаційними та іншими зв'язками, а також екологічними інтересами. Як правило, міська агломерація у вигляді цілісного територіального соціально-економічного утворення виникає на базі функціонального і просторового розвитку великого міста-ядра і утворює значну зону урбанізації, поглинаючи суміжні населені пункти.

Аграрно-промисловий комплекс - сукупність галузей народного господарства, що зайняті виробництвом продукції сільського господарства, її зберіганням, переробкою і доведенням до споживача, а також виробництвом засобів виробництва для такої діяльності.

Адекватність (узгодженість) - властивість прогнозу, що вимагає узгодження нормативних і пошукових прогнозів різної природи та різного періоду упередження.

Аграрні відносини - особливий вид економічних відносин між членами суспільства, господарствами, державою з приводу володіння та використання

землі й привласнення інших об'єктів власності, а також виробництва, розподілу, обміну, споживання сільськогосподарської продукції.

Адитивний - одержаний шляхом додавання.

Адміністративні (негнучкі) ціни – різновид цін, що встановлюються державою і утримуються сталими протягом певного часу.

Адміністративний центр – поселення, яке має законодавчо встановлені функції центру адміністративного управління щодо інших поселень, розміщених на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (країни, області, району). Функції поселення як адміністративного центру значною мірою визначають соціальну структуру та характер зайнятості його населення.

Адміністративно-територіальна одиниця в Україні – область, район, місто, район у місті, селище, село.

Альтернативність (варіантність) - властивість прогнозу, що вимагає розробки варіантів прогнозу, виходячи з варіантів прогнозного середовища.

Акціонерне товариство - основна організаційна форма великого підприємства. Має статутний фонд, поділений на певну кількість акцій рівної номінальної вартості. Найвищий орган - загальні збори акціонерів. Особи, які купили акції, стають пайовиками акціонерного товариства і мають право на доход від його діяльності.

Акція – вид цінних паперів, що являє собою власність частки статутного капіталу підприємства і покладає на її власника (акціонера) певні права та зобов'язання, зокрема: право на частину прибутку підприємства у випадку його розподілу (дивіденд), а у випадку ліквідації – на частину залишкової вартості підприємства.

Акциз - вид непрямого податку, що включається в ціну товару чи послуги.

Альтернативна вартість (вартість втраченої можливості) - вартість за найкращої альтернативи, від якої відмовилися.

Амортизація - поступове перенесення вартості основних виробничих фондів (ОВФ) на вироблений з їх допомогою продукту (перевезення пасажирів, вантажів та інших послуг). Перенесена вартість ОВФ становить частину собівартості продукції і надходить до виробника у вигляді частини прибутків, що зараховується до спеціального грошового фонду (амортизаційного фонду), призначеного на повне відновлення (реновацію) ОВФ.

Аналітично-розрахунковий метод (прогнозування) - заснований на використанні всіх наявних і можливих досягнень у сфері техніки та технології. Забезпечує вірогідність прогнозу на термін не більше ніж 5 років. Використовується при коротко- і середньостроковому прогнозуванні.

Антиінфляційна політика - комплекс взаємопов'язаних заходів і важелів держави й центрального банку країни з метою запобігання високим темпам інфляції та управління нею на незагрозливому для стабільності економічної системи рівні.

Антимонopolьне законодавство - сукупність законодавчих та нормативних актів у країнах з ринковою економікою, що обмежують монополістичну діяльність та створюють можливість для покупця більш

широкого вибору потрібних йому товарів.

Асоціація - об'єднання, союз організацій або осіб для досягнення певних цілей. Асоціації не мають права втручатися у виробничу та комерційну діяльність будь-якого з її учасників. Асоціація є юридичною особою, може мати самостійний баланс, розрахунковий та інші рахунки, печатку зі своїм найменуванням.

Асоціація регіональної науки – (Regional Science Association) – організація, створена в 1954 році в США за ініціативою У. Айзарда (W. Isard), яка об'єднала навколо регіональної науки представників різних наукових дисциплін: економістів, географів, планувальників, архітекторів, інженерів, екологів, соціологів, політологів, психологів, юристів і фахівців інших галузей, які вважають доцільним вивчати та вирішувати свої професійні проблеми в регіональному контексті. У 1960 році Асоціація отримала міжнародний статус. Протягом свого існування здійснює регулярну діяльність, проводячи континентальні та світові конгреси, видаючи журнали і серії монографій, організовуючи навчальні програми. Широко відомі в світі Записки Асоціації регіональної науки (Regional Science Association Papers).

Аудит - перевірка (ревізія) бухгалтерської звітності підприємства кваліфікованими спеціалістами (аудиторами) на предмет її відповідності встановленим правилам і стандартам.

Б

Багатство (майно) – чиста вартість матеріальних та фінансових засобів (всі активи мінус пасиви), якими володіє нація, особа чи фірма у певний проміжок часу.

Багатофункціональні міста – міста, в яких одночасно концентрується багато галузей господарства і видів діяльності: промисловість, будівництво, транспорт, торгівля, фінанси, заклади освіти, охорони здоров'я, культури, науки, управління, тощо.

Баланс поточних операцій (поточний рахунок) – розділ платіжного балансу країни, який відображає її експорт та імпорт, невидимі операції та деякі інші статті.

Балансовий звіт – баланс фінансового стану фірми на певну дату; відображає активи в одному підрозділі, пасиви — у другому.

Балансовий метод – метод оброблення й аналізу статистичних даних підприємства, галузі, регіону. Він дає змогу взаємопов'язувати ресурси та їх використання, виявляти пропорції та взаємозв'язки, які утворюються в процесі відтворення. Складання регіональних балансів дає змогу встановити рівень комплексності розвитку регіону, наявність у ньому диспропорцій.

Бальнеологія (від лат. balneum - купання і терапія) – розділ медицини, що вивчає лікувальні мінеральні води, а саме їхні властивості, класифікацію та критерії оцінки терапевтичного впливу на організм при різних захворюваннях.

Банк (італ. banca, франц. banque - скриня, від італ. banco – лава, стіл) – фінансова установа, яка акумулює грошові кошти вкладників, надає кредити (позички) під невеликі відсотки, здійснює грошові розрахунки, в т.ч. – безготівкові, продає грошові акредитиви та забезпечує їх обмін на готівку, продає

банківські розрахункові та кредитні картки і їх готівкове обслуговування, конвертацію (обмін) валют, операції з дорогоцінними металами та інші фінансові операції. Перші банки виникли у Західній Європі XIII століття, але одну з найперших міжнародних банківських мереж створив релігійний рицарський орден тамплієрів ще на межі XII-XIII століть. Нині розрізняють банки: міжнародні (в т.ч. – міжнародних організацій); державні та приватні; центральні (в т.ч. – Національний банк України; Центральний банк РФ; Федеральна резервна система США та ін.); комерційні; інвестиційні; спеціалізовані (в т.ч. – іпотечні); ощадні та ін.

Банк комерційний – комерційне підприємство, яке здійснює розрахункові операції, надає різноманітні послуги (трастові, фондові тощо) та позики іншим підприємствам і населенню.

Банківські операції – операції, які забезпечують функціонування і прибутковість банків. Розрізняють пасивні (залучення депозитів) та активні (надання кредитів) операції.

Банківські резерви – частина депозитів, яку банк відкладає готівкою у касі чи як безпроцентні вклади у Центральному банку.

Банкнота - банківський білет; грошові знаки, що випускаються в обіг центральними емісійними банками держав як засіб грошового обігу й платежу; основний вид паперових грошей.

Банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Бартер - прямий, неопосередкований грошима обмін товарами або послугами.

Бджільництво – це галузь тваринництва, яка забезпечує збір меду.

Безготівкові гроші – записи на рахунках у банках.

Безробіття – ситуація у сфері зайнятості, коли працівники, які погодилися б працювати за наявну заробітну плату, не можуть знайти роботу. Основні види Б: фрикційне (внаслідок зміни місця роботи або пошуків першого її місця); структурне (пов'язане з розбіжністю попиту і пропозиції робочої сили у різних галузях); циклічне (через періодичні спади ділової активності). Структурне та циклічне Б разом становлять вимушене Б.

Біполярний регіон – регіон міжнародного співробітництва, що формується на базі двох взаємопов'язаних міст різних країн, у вигляді пари близько розташованих міст (відстань менше 100 км) з обох боків державного кордону. Він є основним структурним елементом транскордонних регіонів.

Бідність – у сучасній економіці застосовується поняття «межа бідності», яка вимірюється прожитковим мінімумом. Сім'ї, доходи яких нижчі від цієї «межі», живуть у бідності.

Бізнес-план розвитку регіону – документ, який містить систему пов'язаних у часі та просторі, узгоджених з метою і ресурсами заходів і дій, спрямованих на отримання у регіоні максимального прибутку шляхом реалізації найбільш ефективних для даного регіону підприємницьких проектів. У бізнес-

плані розвитку регіону розглядаються науково-технічні, технологічні, організаційні, соціальні, географічні та інші аспекти реалізації кожного підприємницького проекту.

Бізнес-інфраструктура регіону – сукупність організацій і закладів, які забезпечують надійність і безпеку функціонування бізнесу.

Біржа (від лат. bursa – гаманець) – організаційно оформлений постійно діючий ринок, на якому торгують однорідними товарами, валютами, цінними паперами (відповідно розрізняють біржі товарні, валютні, фондові); організація, яка обслуговує процес укладання угод купівлі-продажу між господарюючими суб'єктами. Перші відомі товарні біржі були засновані у фландрському (сучасна Бельгія) місті Брюгге (1406), італійських містах Венеція, Генуя, Флоренція (середина XV ст.).

Брокер - посередник при укладанні угод між продавцями й покупцями товарів, цінних паперів, валют, тощо; діє за дорученням і за рахунок клієнтів, отримуючи від них комісійні.

Бюджетний дефіцит – надлишок видатків державного бюджету над надходженнями до нього; звичайно фінансується шляхом позик (інший шлях – емісія грошей); рівень дефіцитності бюджету обчислюється як процентне відношення дефіциту до ВВП.

Бюджетний надлишок – перевищення надходжень до державного бюджету над його видатками.

Будівельно-монтажні роботи - роботи з будівництва виробничих і невиробничих об'єктів та монтажу (установки) в них обладнання.

Будівельний комплекс – це комплекс, який охоплює систему підприємств і галузей, продукція яких призначається для капітального будівництва у сферах промисловості, сільського господарства, транспорту, а також для потреб житлово-комунального господарства та всіх інших сфер людської діяльності.

Бюджетне фінансування - це безповоротне безкоштовне фінансування загальнодержавних функцій, що виконуються різними організаціями відповідно до їх повноважень, встановлених законодавством.

В

Валова продукція - показник, що характеризує обсяг продукції, виробленої в тій чи іншій галузі у вартісному (грошовому) вираженні.

Валовий внутрішній продукт - узагальнюючий економічний показник, виражає сукупну вартість кінцевих товарів і послуг, створених у середині країни, в ринкових цінах.

Валовий дохід - виражений у грошовій формі сумарний річний дохід підприємства (фірми), отриманий у результаті виробництва і продажі продукції та послуг.

Валовий національний продукт - узагальнюючий макроекономічний показник соціально-економічного розвитку, визначається як вартість усіх товарів і послуг, вироблених у країні за рік.

Валюта - грошова одиниця країни, яка перебуває в обігу. Застосовується як:

1) грошова одиниця даної країни та її тип;

2) грошові знаки іноземних держав, які використовуються в міжнародних розрахунках (іноземна валюта).

Валовий прибуток - загальна сума прибутку отримана підприємством від підприємницької діяльності. Визначається як різниця між виручкою від реалізації товарної продукції і собівартістю цієї продукції. Оскільки продукція, використана у внутрішньогосподарському обороті, оцінюється за собівартістю, то прибуток від неї не одержують. Тому величина прибутку, визначена на основі товарної продукції, збігається з величиною прибутку, визначеною на основі валової продукції, оціненої за фактичними цінами її реалізації. З суми валового прибутку підприємство сплачує податки, відсотки за кредити, ренту, штрафи, тощо. З вирахуванням цих витрат у розпорядженні підприємства залишається чистий прибуток, який використовують для розширення виробництва (фонд нагромадження), утворення фондів матеріального стимулювання, страхових і резервних фондів та ін.

Валютний курс – ціна валюти однієї країни, виражена у валюті іншої. Розрізняють європейське (пряме) та британське (непряме) обчислення валютного курсу.

Валютний ринок - система економічних та організаційних відносин стосовно операцій купівлі-продажу іноземних валют і платіжних документів в іноземних валютах.

Валютні резерви - централізовані запаси золота й іноземної валюти, що зберігаються у центральних банках.

Вартість - економічна категорія, що виражає уречевлену в товарі суспільну працю, відносини між товаровиробниками.

Вантаж - прийняті до перевезення транспортом загального користування для подальшого переміщення в межах держави сировина, паливо, матеріали і готова продукція галузей народного господарства, а також майно, яке належить юридичним та приватним особам.

Вантажо- і пасажиропотік - кількість вантажів (пасажирів), що їх перевозять за певним маршрутом (автомобільним, залізничним, водним шляхом тощо) в певному напрямку за певний проміжок часу (рік, місяць, добу). Такі показники є матеріальним виразом транспортно-економічних зв'язків.

Вантажообіг тарифний - показник продукції транспорту в тонно-кілометрах. Визначається як сума добутків маси окремих вантажних відправлень у тоннах на найкоротшу відстань їхнього перевезення в кілометрах.

Вантажопідйомність рухомого складу - (транспортного засобу) - показник потужності транспортних засобів, вимірюваний кількістю вантажів у тоннах, що можуть бути прийняті до перевезення, основна експлуатаційна характеристика транспортного засобу.

Венчурні підприємства - ті, які займаються науковими розробками, створенням та впровадженням нововведень, у т.ч. на замовлення великих фірм та державних субконтрактів. Цей тип підприємств є досить ефективним для організації пошуково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт.

Верифікація - властивість прогнозу, що вимагає визначення вірогідності, точності й обґрунтованості прогнозів.

Вексель простий – боргове зобов'язання, яке видається позичальником грошей на ім'я кредитора; містить дані про місце і час видачі, суму зобов'язання, місце і час платежу.

Видобувна промисловість - об'єднує галузі, зайняті видобуванням сировини, а також палива з надр Землі, вод і лісів.

Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - сума, фактично отримана суб'єктом підприємницької діяльності на розрахунковий рахунок або (та) в касу за здійснення операцій з продажу продукції (товарів, робіт, послуг).

Виробники - підприємства, які використовують власні та залучені виробничі ресурси для виготовлення товарів і послуг.

Виробництво - процес створення матеріальних і нематеріальних благ, необхідних для існування й розвитку людини.

Відтворення населення - процес безперервної заміни поколінь через процеси природного і механічного руху.

Відтворювальні пропорції - пропорції суспільного виробництва, які характеризуються співвідношенням виробництва засобів виробництва (І підрозділ) і виробництва предметів споживання (II підрозділ), використанням сукупного суспільного продукту на відшкодування спожитих засобів виробництва, суспільне й особисте споживання і нагромадження.

Вірогідність прогнозу - оцінка ймовірності здійснення прогнозу для заданого довірчого інтервалу.

Вільна торгівля (фритредерство) – зовнішньоекономічна політика, за якою держава не втручається у торговельні відносини з іншими країнами.

Вклад - грошова сума, внесена до ощадного банку на збереження за певних умов.

Водні ресурси - частина гідросфери, доступна й економічно доцільна для використання в суспільному виробництві.

Вугільна промисловість - сукупність взаємопов'язаних підприємств з видобування, збагачення й брикетування кам'яного та бурого вугілля.

Г

Газова промисловість - сукупність підприємств, що здійснюють видобування, транспортування, зберігання та переробку природного газу.

Галузеві пропорції - пропорції суспільного виробництва, пов'язані з розвитком галузей матеріального виробництва: промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту, зв'язку, торгівлі й інших галузей сфери обігу.

Галузі спеціалізації регіону - галузі товарного виробництва й інфраструктури, які виготовляють товарну продукцію або надають послуги різного характеру для обміну з іншими районами чи для експорту їх в інші країни. Ці галузі економічно доцільно розвивати в умовах конкретного району з найвищою ефективністю для господарства району і країни в цілому.

Галузь господарства - сукупність підприємств і організацій, об'єднаних спільністю функцій, які вони виконують у системі територіального поділу праці.

Галузь промисловості - сукупність підприємств (об'єднань), яка характеризується: єдністю економічного призначення виробленої продукції, однорідністю переробленої сировини й основних матеріалів, спільністю технологічного процесу й виробничо-технічної бази, професійним складом кадрів і специфічними умовами праці.

Географічне положення – це положення об'єкта відносно поверхні Землі, а також по відношенню до інших об'єктів, з якими він взаємодіє; важлива характеристика об'єкта; так як у значній мірі дає уявлення про природні та соціально-економічні умови і особливості місця їх локалізації. Відносно поверхні Землі географічне положення визначається за допомогою географічних координат. Розрізняють мікроположення (локальне оточення в ареалі безпосереднього контакту з іншими географічними об'єктами), мезоположення (положення в регіоні, країні), макropоложення (співвідношення з великими ділянками географічної оболонки або земної поверхні в цілому). Географічне положення – динамічна характеристика, яка змінюється в міру зміни різних властивостей географічного об'єкта і його взаємозв'язків з іншими об'єктами та явищами.

Гідролізна промисловість - об'єднує підприємства, які методом гідролізу деревини й нехарчової рослинної сировини виробляють етиловий спирт, кормові дріжджі, глюкозу та ксиліт, органічні кислоти, лігнін та ін.

Гіперінфляція - інфляція грошової одиниці, при наявності якої знецінення грошей стає самопідтримуваним і неконтрольований процесом, а темпи зростання цін і грошової маси - винятково високими (понад 1000 % у рік). Як правило, це може відбуватися в умовах військових дій держави, економічної розрухи, політичної нестабільності. В Україні спостерігалася гіперінфляція у 1992-1994 рр. і негативно позначилася на рівні життя, споживчому попиті, купівельній спроможності громадян, обсягах виробництва й споживання товарів та послуг. Основним засобом подолання гіперінфляції є збалансування кількості грошової маси в обігу й маси товарів і послуг, наявних на внутрішньому ринку держави, жорстка монетарна політика уряду.

Гіпотеза - імовірнісне наукове передбачення на рівні загальної теорії.

Гірничохімічна промисловість - галузь хімічної промисловості, що спеціалізується на видобутку різноманітної природної сировини для інших галузей хімічної промисловості, перш за все, для основної хімії.

Глобалізація економіки - під цим поняттям розуміється ціла низка напрямів розвитку соціально-економічних процесів: становлення глобальних транснаціональних корпорацій, регіоналізацію економіки, інтенсифікацію світової торгівлі, тенденції конвергенції, фінансову глобалізацію тощо.

Гроші - особливий товар, який виконує роль загального еквівалента; благо, благо, що має найвищий ступінь ліквідності.

Грошова маса - сукупний обсяг купівельних та платіжних засобів, що обслуговують господарський оборот і належать приватним особам, підприємствам та державі.

Грошова одиниця - встановлений у законодавчому порядку грошовий знак, один із елементів грошової системи, що слугує для вимірювання і вираження цін усіх товарів.

Грошова система - форма організації грошового обігу, яка історично склалась в певній країні й законодавчо закріплена державою.

Грошовий обіг - рух грошей у готівковій і безготівковій формах, який обслуговує реалізацію товарів і нетоварні платежі в господарстві.

Гудвіл - нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між балансовою вартістю активів підприємства та його звичайною вартістю як цілісного майнового комплексу, що виникає внаслідок використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів (робіт, послуг), нових технологій тощо. Вартість Г. не підлягає амортизації та не враховується у визначенні валових витрат платника податку.

Густота (щільність) населення - співвідношення між чисельністю населення і площею території, яку воно займає.

Густота перевезень вантажів - ступінь напруженості вантажних перевезень по дільницях і напрямках транспортних шляхів, завантаження станцій і вузлів. Для одержання середньої густоти перевезень вантажів обсяг вантажообігу поділяють на відповідну експлуатаційну довжину транспортної лінії.

Густота руху - інтенсивність пропускної здатності транспортної мережі в цілому, за напрямками і дільницями. Визначається розподілом кількості одиниць, що проїхали по напрямках руху (туди і назад) за визначений період часу, на відповідну експлуатаційну довжину мережі.

Г

Грунт— природне утворення, що складається з генетично пов'язаних горизонтів, які формуються в результаті перетворення поверхневих шарів літосфери під впливом фізичного, хімічного та біологічного вивітрювання.

Д

Дегломерація— визначення регіональної економіки, що характеризує результат процесу (або) політики деконцентрації промисловості з великих міських агломерацій. Визначає процес протилежний до агломерації.

Делеговані повноваження - повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

Демонополізація - усунення державної або іншої монополії, що диктує свої умови ринку.

Демографічний фактор регіонального розвитку — визначає розвиток демографічного і трудового потенціалу території, їхнє освоєння, рівень розвиненості виробництва. Залежать ці фактори від суспільного розвитку і значно впливають на нього, а також визначають розвиток і розміщення продуктивних сил, сприяють вирішенню соціально-економічних проблем. Демографічний фактор робочої сили вимірюється кількістю витрат робочого часу на одиницю

продукції, яку виробляють чи будуть виробляти підприємства регіону.

Депозит - ощадний рахунок фізичної або юридичної особи в кредитно-фінансовій установі.

Депопуляція - процес скорочення кількості населення внаслідок переважання смертності над народжуваністю.

Депресивні регіони (території) – регіони, які принципово відрізняються від відсталих (слаборозвинутих) тим, що при гірших, ніж у середньому по країні, сучасних соціально-економічних показниках, (темпи спаду виробництва у розрахунку на одного жителя, середньомісячні доходи працюючих, рівень безробіття, забезпеченість населення соціальними послугами, ступінь ротаційності місцевого бюджету, та ін.), у минулому ці регіони були розвинутими, а за виробництвом деяких продуктів посідали провідні місця в країні.

Деревообробна промисловість - здійснює переробку деревини й виготовляє з неї широкий асортимент матеріалів, напівфабрикатів і готових виробів для населення й народного господарства.

Державний борг - сума заборгованості по випущених і непогашених внутрішніх державних позиках, а також сума фінансових зобов'язань країни стосовно іноземних кредиторів на визначену дату.

Державний бюджет - централізований грошовий державний фонд, що являє собою фінансові загальнодержавні ресурси; узагальнений основний фінансовий план країни. Як економічна категорія виражає фінансові відносини, пов'язані з утворенням і використанням централізованого фонду грошових ресурсів держави. Ці відносини складаються між державою, з одного боку, і резидентами - з іншого.

Державний бюджет України - план утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, що здійснюються органами державної влади України, органами влади Автономної Республіки Крим і місцевими радами народних депутатів.

Державний борг – заборгованість уряду, обумовлена позиками для фінансування нагромадженої різниці між щорічними бюджетними дефіцитами і надлишками.

Державний кредит - одна з форм руху позикового фонду, насамперед, тимчасово вільних коштів населення і суб'єктів економічної діяльності. Цей рух здійснюється на добровільній основі для фінансування потреб економіки на умовах державної гарантії повернення коштів із сплатою установленого відсотка. Державний кредит - сукупність економічних відносин, що виникають між державою як позичальником (або позикодавцем) коштів і фізичними/юридичними особами, іноземними урядами в процесі формування та використання загальнодержавного фонду грошових ресурсів.

Державні фінанси - система грошових фондів, зосереджених у державі та призначених для забезпечення властивих їй функцій, а також сукупності форм і методів, за допомогою котрих ці функції реалізуються; частина фінансів держави (інша частина - фінанси підприємств недержавних форм власності), що являє

собою сукупність державного бюджету, бюджетів різних рівнів державного управління, державного соціального страхування, державного кредиту, позабюджетних фондів, фінансів державних підприємств.

Державна цільова програма - це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням.

Державна регіональна політика - складова частина національної стратегії соціально-економічного розвитку України, тісно пов'язаною зі здійсненням адміністративної реформи та впорядкуванням адміністративно-територіального устрою, і реалізується шляхом здійснення органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування системи заходів щодо забезпечення ефективного комплексного управління економічним та соціальним розвитком України та її регіонів - Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя. Головною метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного її громадянина незалежно від місця проживання, а також поглиблення процесів ринкової трансформації на основі підвищення ефективності використання потенціалу регіонів, підвищення дійовості управлінських рішень, удосконалення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Державна стратегія регіонального розвитку в Україні – документ, який визначає стратегічні державні пріоритети, зміст та засоби реалізації Концепції державної регіональної політики в середньостроковій перспективі (4-6 років). Розробляється на середньостроковий період в ув'язці з прогнозом економічного і соціального розвитку України на такий самий термін, а також з Генеральною схемою планування території України. Є складовою частиною національної системи стратегічного планування регіонального розвитку.

Дебет – поняття бухгалтерського обліку, яке означає збільшення активів або зменшення пасивів.

Девальвація (сучасна) – зменшення офіційної ціни грошової одиниці країни, вираженої у грошових одиницях інших країн; протилежним поняттям є ревальвація – підвищення офіційного курсу грошової одиниці країни.

Дезінфляція – зниження високого темпу інфляції. Так, обмежувальна фінансова та монетарна політика в Україні у 1996 р. спричинила падіння темпу інфляції порівняно з 1992-1995 рр.

Демпінг - (від англ. dumping - скидання) продаж товарів за цінами, нижчими від контрактних на міжнародних товарних ринках, за умови, що низький рівень ціни не зумовлюється відповідним рівнем витрат виробництва цього товару. Оскільки демпінг порушує правила справедливої конкуренції та наносить збитки місцевим виробникам, держава може застосовувати до демпінгових товарів,

антидемпінгові заходи, які можуть включати застосування антидемпінгового мита, встановлення обмежень на їх імпорт та інше.

Депресія – глибокий, затяжний спад, що триває декілька років. У роки депресії простежується високе безробіття, недовантаження виробничих потужностей, низькі обсяги виробництва та інвестицій. Неглибокий спад називається рецесією.

Детермінізм географічний – концепція регіонального розвитку, яка визначає об'єктивний взаємозв'язок і взаємозалежність між географічними об'єктами та явищами, між суспільством і географічним середовищем. Принцип географічного детермінізму покладений в основу регіональної соціально-економічної політики, яка вимагає конкретного підходу і врахування місцевих природних, економічних та соціальних умов при розміщенні продуктивних сил.

Депутат – виборний член представницького органу державної влади або органу місцевого самоврядування; особа, уповноважена колективом (групою) для виконання певного доручення; виборний член представницького міжнародного або регіонального органу.

Децентралізація – управлінська політична система покликана здійснювати владно значущі практичні рішення, що географічно чи організаційно перебувають поза межами безпосереднього впливу центральної влади; політичний процес, котрий передбачає делегування центральним урядом певних повноважень на місцевий рівень з метою оптимізації практичного вирішення питань загальнонаціонального значення, а також утілення у життя специфічних регіонально-локальних програм.

Джерела економічного зростання – приріст основних фондів (нетто-інвестиції); збільшення трудового потенціалу (приріст працездатного населення і/або збільшення робочого часу); загальне зростання продуктивності економічних чинників (технічний прогрес, підвищення якості виробничих чинників капіталу і праці та/або поліпшення процесу виробництва, тобто поєднання капіталу та праці) в результаті технологічного прогресу та/або інституціональних реформ.

Джерело помилки прогнозу - фактор, що може призвести до появи помилки прогнозу. Розрізняють джерела регулярних і нерегулярних помилок. До перших відносяться - неадекватний метод прогнозування, недостовірні й недостатні вихідні дані, до інших - непередбачені явища та події на зразок стрибків, проривів, що порушують прогнозовані тенденції розвитку об'єкта.

Диверсифікація (англ. Diversification) – володіння найрізноманітнішими фінансовими активами, кожен з яких має різний рівень ризику, з метою зниження загального ступеня ризику портфеля в цілому. Загальна ділова практика, направлена на розширення номенклатури товарів і послуг та/або географічної території, для того, щоб розосередити ризик та знизити залежність від циклічності бізнесу.

Дивіденди – платіж, що провадиться юридичною особою на користь власників (довіренних осіб власника) корпоративних прав, емітованих такою юридичною особою, у зв'язку з розподілом частини її прибутку. До Д. не

включаються виплати юридичної особи, пов'язані зі зворотним викупом акцій, часток (паїв), раніше емітованих такою юридичною особою.

Дилер - особа чи фірма, що займається біржовим або торговельним посередництвом, але на відміну від брокера, вона укладає угоди від себе і за свій рахунок.

Динамізм регіону – властивість регіону як складної системи управління, обумовлена тим, що він завжди знаходиться у стані розвитку. Його масштаби, темпи і характер на окремих етапах різні. Можна виділити періоди відносно повільного розвитку регіону і періоди швидкого росту, „вибуху”, як правило, пов'язані зі змінами у провідних ланках територіально-виробничого комплексу регіону або міста, викликаними переоцінкою його природного або економічного потенціалу, економіко-географічного положення, кардинальними вдосконаленнями в інфраструктурі.

Дискреція у регіональній економіці - спосіб вирішення економічних проблем, який полягає в тому, що орган місцевого самоврядування або особа, уповноважена приймати рішення діють, в основному, на власний розсуд, залежно від власного бачення проблем та їхньої економічної оцінки.

Діагноз - етап прогнозування, на якому досліджується опис об'єкта прогнозування з метою виявлення тенденцій його розвитку, вибору моделей і методів прогнозування. На стадії діагнозу проводиться аналіз об'єкта прогнозування з наступним вибором адекватного методу прогнозування.

Дослідно-статистичний метод (прогнозування) - передбачає розробку норм на базі звітних статистичних матеріалів з наступним їхнім коригуванням іншими методами. Недоліком цього методу є те, що він не повністю враховує прогресивні зміни в техніці та технології. Сфера цього методу застосування обмежена, використовується у короткостроковому прогнозуванні.

Дотація - фінансові ресурси, що виділяються з вищого бюджету нижчому на суму відсутніх прибутків при неможливості скорочення витрат, не мають цільового призначення.

Доходи населення (кінцеві) - доходи населення (в поточних цінах), які отримує народонаселення в результаті перерозподілу національного доходу і використовує для задоволення особистих потреб. Розраховується як різниця між доходами сукупними домогосподарства й відрахуваннями з них.

Дотація - доплата з державного бюджету задля збалансування бюджетів нижчих рівнів; різновид субсидій.

Доход, виручка (англ. Revenue) – прирощення вартості підприємства за рахунок продажу товарів і послуг.

Е

Економічна самостійність регіонів - можливість регіону самостійно вибирати шляхи й засоби соціально-економічного розвитку на базі його економічного потенціалу, ресурсів і при цьому самостійно розпоряджатися досягнутими результатами, задовольняючи потреби регіону і враховуючи загальнодержавні інтереси.

Економічне зростання - розширення масштабів виробництва, випуску продукції, збільшення валового внутрішнього продукту та національного доходу. Це є закономірністю функціонування і розвитку суспільства.

Економічний потенціал народного господарства - можлива здатність галузей і секторів економіки до виробництва матеріальних і духовних благ, які при цьому мають джерела, можливості, кошти, запаси, що можуть бути використані для досягнення яких-небудь цілей.

Економічний простір - складна, динамічна, поліструктурна система реально існуючих економічних відносин, які постійно розвиваються, забезпечуючи економічну доцільність сукупності господарських систем, окреслені в територіальному аспекті потоки всіх наявних ресурсів розвитку (виробничих, трудових, фінансових, інфраструктурних), канали їх руху та локальні центри управління цими потоками.

Економічна безпека - стан економіки, що забезпечує достатній рівень соціального, політичного, оборонного існування та прогресивного розвитку держави, невразливість і незалежність його економічних інтересів по відношенню до можливих зовнішніх і внутрішніх погроз і дій.

Експорт – вивіз із митної території країни за кордон товарів і послуг без зобов'язання їх зворотного повернення. Факт експорту фіксується в момент перетину товаром митного кордону, надання послуг та ін.

Експертна оцінка - метод прогнозування, заснований на одержанні необхідних даних про розвиток досліджуваного явища шляхом опитування фахівців (метод опитування, метод комісій, метод "Дельфи"), використовується звичайно при аналізі ще недостатньо вивчених економічних (техніко-економічних) процесів.

Екстраполяція - сукупність методів прогнозування, які враховують визначені для базового періоду тенденції розвитку галузі щодо прогнозованого періоду, найбільш поширені та розроблені.

Екстремальний метод факторного аналізу - метод, що забезпечує при двох факторах абсолютну збіжність результатів.

Електроенергетика – галузь промисловості, що охоплює виробництво електроенергії, її транспортування, електромережі, котельні та інші об'єкти.

Економічні ресурси - всі застосовувані в господарській діяльності природні, людські й вироблені людиною ресурси.

Експорт - вивіз товарів, технологій і послуг за кордон для реалізації їх на зовнішньому ринку.

Експортоорієнтована модель розвитку – концепція розвитку економіки, яка спрямована на залучення інвестицій та розвиток конкурентоспроможних на світовому ринку галузей виробництва для збільшення експорту. Ця концепція застосовується значною частиною високо розвинутих країн, країн із перехідними економіками та «новими індустріальними країнами».

Еластичність попиту - ступінь зміни попиту на певну продукцію під впливом зміни ціни на неї.

Еластичність пропозиції - ступінь зміни пропозиції на певну продукцію під впливом зміни ціни на неї.

Ембарго - повна заборона торговельних відносин з будь-якою державою або заборона ввозу (вивозу) певних товарів у конкретну країну.

Емісія - випуск в обіг грошей і цінних паперів. Емісія грошей здійснюється центральним банком держави.

Енергоємність продукції – показник, який характеризує використання енергії на одиницю продукції.

Ефективність праці - співвідношення корисного результату трудової діяльності та величини витрат на його одержання. Чим менші витрати праці на створення одиниці результату, тим вища ефективність праці.

Є

Європейська Хартія - Першим багатостороннім правовим актом, що визначає і захищає принципи місцевого самоврядування, стала Європейська Хартія про місцеве самоврядування. Її підписали країни - члени Ради Європи в жовтні 1985 р.

Відповідно до п.1.ст. 9 "Фінансові засоби органів місцевого самоврядування", країни, які її підписали, беруть на себе два зобов'язання. По-перше, органи місцевого самоврядування повинні бути наділені власними засобами на достатньому рівні. По-друге, ці органи, в рамках загальнодержавного економічної політики, можуть розпоряджатися цими засобами.

Європейський Союз – союз держав-членів Європейських Спільнот, створений згідно з Договором про Європейський Союз, підписаний у лютому 1992 року й діючий з листопада 1993 р.

Євро - Колективна валюта країн Євросоюзу, що існує у виді банкнот, чекових записів на рахунках і кредитних зобов'язаннях. Євро, раніше ЕКЮ, використовують не тільки члени Співтовариства, але і зовнішні партнери - центральні та комерційні банки, корпорації, торговельні фірми США, Східної Європи, країн СНД, а також фізичної особи. Євро можна обміняти на інші валюти за ринковим курсом.

Єдиний економічний простір - територія держав, які згідно з багатостороннім договором здійснюють єдину економічну політику і утворюють економічний союз. Основними ознаками цієї єдності є: спільне розроблення прогнозів економічного і соціального розвитку; реалізація узгодженої кредитно-грошової та валютної політики; розроблення і запровадження єдиних митних правил; регулювання цін; розроблення єдиної стратегії зовнішньоекономічної політики; гарантування екологічної безпеки населення; реалізація політики у сфері соціального захисту; організація єдиної патентної служби; управління тими сферами діяльності, які потребують єдиного в масштабах такого союзу керівництва (оборона, екологія, освоєння космосу тощо).

Єдина Транспортна Система - взаємозв'язана система видів транспорту, що діють у країні, функціонування і розвиток яких планомірно погоджений в просторі та в часі з метою забезпечення максимального задоволення

транспортних потреб населення і галузей народного господарства при мінімальних витратах.

Ж

Житлово-будівельний комплекс – охоплює систему підприємств і галузей, продукція яких призначається для капітального будівництва у сферах промисловості, сільського господарства, транспорту, а також потреб житлово-комунального господарства та всіх інших сфер людської діяльності.

Життєвий цикл виробу - Проміжок часу від задуму виробу до зняття його з виробництва і продажу. У маркетингу життєвий цикл виробу - це період чергування таких фаз: розробки (НАВКР), виходу на ринок, серійного виробництва і широкого продажу, насичення ринку, морального старіння (загасання продажу і виробництва виробу) і зняття його з виробництва (тобто, це модель руху товарообігу і прибутку у функції часу).

З

Закон – об'єктивно необхідні доволі стійкі відносини між явищами в природі та суспільстві, що повторюються.

Закономірності розміщення продуктивних сил - об'єктивні, внутрішньо необхідні, суттєві та сталі зв'язки між усіма елементами їх просторової організації.

Засоби праці - предмети (знаряддя) праці, застосовувані для виробництва товарів і послуг: будинку та спорудження, машини, устаткування, сировина, матеріали й енергія.

Зайнятість населення регіону – система соціально-економічних відносин, пов'язаних із забезпеченням економічно активного населення регіону робочими місцями та участю його в суспільно корисній діяльності. Обумовлена специфікою природно-економічної зони, етнічним складом населення, формами розселення (місто, село) та ін. Кількісно характеризується рівнем залучення населення або його окремих груп до суспільно корисної діяльності. Зайнятість населення – категорія регіональна. Вона досліджується у межах країни, області, району, міста.

Земельні ресурси - всі землі, які залежно від їх цільового призначення, господарського використання і особливостей правового режиму, можуть бути використані для суспільних потреб.

Збитки (англ. Losses) – суми втрачених активів, наприклад, через втрати, крадіжки або зобов'язання.

Змішана економіка – економіка, яка ґрунтується на ринковому вирішенні проблем організації та на державному регулюванні макроекономічних процесів.

Знаряддя праці - засоби виробництва, за допомогою яких людина впливає, обробляє предмети праці.

Знецінення валюти – падіння курсу валюти даної країни стосовно валют інших країн.

Зовнішня торгівля - торгівля держави з іншими країнами включає ввіз і вивіз товарів.

Зовнішній борг держави - державна заборгованість іноземним громадянам, підприємствам та іншим країнам.

Золотий запас - резервний фонд золота в зливках і монетах, який належить центральному емісійному банку або скарбниці країни.

Зона вільної торгівлі - зона, в межах якої група країн підтримує вільну безмитну торгівлю.

Зовнішньоекономічні пропорції - пропорції суспільного виробництва, охоплюють ввезення і вивезення продукції різних галузей і районів у закордон. Характеризуються зовнішньоекономічним сальдо.

Зовнішньоторговельні банки - різновид банків спеціального призначення, що мобілізують фінансові ресурси держави для здійснення її зовнішньоекономічної діяльності.

I

Інвестиції - вкладення грошових коштів, майнових та інтелектуальних цінностей у матеріальні та нематеріальні активи, фінансові інструменти з метою одержання прибутку або соціального, екологічного ефектів тощо.

Інвестиційні банки - різновид комерційних банків, які проводять довгострокове кредитування і фінансування інвестицій (капіталовкладень) у різні галузі економіки.

Інвестиційний проєкт - документ, що містить систему показників і розрахунків, на підставі якого приймається рішення про інвестиції.

Інвестиційний цикл – комплекс заходів від моменту прийняття рішення про інвестування галузей і сфер економіки регіону (міста) до завершальної стадії інвестиційного проєкту, наприклад, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, прийняття інвестиційних рішень, планування і проєктування.

Індекс - статистичний показник, що вимірює динаміку величин шляхом відношення поточного значення до попереднього, прийнятого за базу, подається у відсотках. Широко використовується в економічних розрахунках.

Індекс споживчих цін - співвідношення ціни споживчого кошика в поточному році до його ціни в базовому році. Він включає товари, вироблені не тільки всередині держави, але й імпорт. Ураховує тільки товари та послуги, що спожиті індивідуальними споживачами.

Індустріалізація країни - переведення економіки країни на прогресивні технології, значне збільшення частки промислового виробництва в економіці, створення великого машинного виробництва в усіх або в окремих галузях економіки.

Інноваційна діяльність - укладення коштів у нову техніку, технологію, нові форми організації праці й управління. Водночас це і процес, спрямований на створення, виробництво, розвиток і вдосконалення нових видів виробництв, технологій, організаційних форм.

Інновація - вперше створений і використаний засіб або спосіб діяльності (нова техніка, нова технологія), яка дає реальний ефект (економічний, екологічний, соціальний) і в якому втілені нові знання (наукове відкриття, технічний винахід тощо). Як правило, це запуск у виробництво нового продукту, впровадження нового виробничого цеху або ж застосування нової форми організації бізнесу.

Інтервальні прогнози – різновид прогнозів, що складаються на визначений період часу (2003-2005, 2005-2010 рр.).

Індикативне планування – одна з форм регіонального планування, яка передбачає: підготовку макроекономічних планів-прогнозів, де визначені головні орієнтири, масштаби, пропорції та кінцеві цілі розвитку галузей економіки регіону.

Ініціативні регіональні програми ЄС – програми регіонального розвитку, які ЄС реалізує за власною ініціативою (тобто незалежно від національних урядів). Об'єктами цих програм є проблеми певних типів регіонів. Так, програма URBANIZATION передбачає економічне і соціальне перетворення (конверсію) кризових міст, селищ і міських ареалів з метою забезпечення сталого розвитку; програма LEADER – розвиток сільської місцевості на основі місцевих ініціатив; програма EQUAL – транснаціональне співробітництво, спрямоване на реалізацію нових засобів боротьби з усіма видами дискримінації і нерівності на ринку праці; INTERREG – транснаціональне, прикордонне і міжрегіональне співробітництво, спрямоване на стимулювання збалансованого та гармонійного розвитку європейського простору.

Інтеграція економічного простору - об'єднання регіонів, засноване на взаємній вигоді економічних партнерів, що дозволяє використовувати переваги взаємодоповнення регіональних економік.

Інвестиційний потенціал регіону - сукупність характеристик, що враховують основні його економічні параметри, насиченість території факторами виробництва, споживчий попит, населення і т.д.

Інфляція - Порушення рівноваги між грошовою масою і товарною пропозицією, переповнення каналів грошового обігу паперовими знаками вартості, купівельна спроможність яких падає (ріст цін); знецінювання грошей.

Інфраструктура ринку - інфраструктура, що забезпечує функціонування ринку. Включає оптові підприємства, біржі, брокерські фірми, банки, фінансові інститути, податкову систему, транспортні засоби, зв'язок тощо.

К

Казначейство державне - спеціалізований фінансовий орган, що відає виконанням державного бюджету. Організовує збір прибутків державного бюджету, надає кошти на передбачені в ньому витрати, в деяких країнах здійснює емісію паперових грошей. Держказначейство України контролює платежі, здійснювані з бюджетних коштів.

Капітальне будівництво - галузь народного господарства, яка здійснює будівництво нових об'єктів виробничого і невиробничого призначення, а також реконструкцію, технічне переозброєння і розширення діючих.

Коефіцієнт перерахування вантажів (об'ємних, штучних, у тоннах) - відносна величина, що використовується для переведення об'ємного показника вантажу в його масу.

Коефіцієнт транспортування вантажів - характеризує співвідношення обсягів перевезень окремих видів продукції та обсяг їх виробництва.

Коефіцієнт демографічний - частота, з якою відбуваються демографічні події на 1000 осіб населення за рік.

Комерційні банки - основа кредитної системи держави. Створюються як акціонерні товариства або на пайових засадах. Характерна особливість - повна самостійність у проведенні кредитної політики.

Концентрація (локалізація праці) - рівень зосередженості відповідних видів економічної діяльності на певній території, що визначається відношенням обсягів продукції певного виду виготовленої в конкретному регіоні, до загального обсягу цієї ж продукції, що виготовляється в державі.

Концепція ендегенного розвитку - за цією теорією акценти зміщуються на спроможність самого регіону мобілізувати місцевий потенціал, місцеві фінансові ресурси та надати стимули місцевому підприємництву.

Кластер - група розміщених у регіоні взаємозалежних і таких що, доповнюють одна одну, промислових компаній і організацій, які діють у певній сфері та характеризуються тим, що вироблений ними продукт однієї галузі використовується для потреб декількох інших.

Комбінування - об'єднання об'єктів господарювання за ознакою сумісного виготовлення продукції (наприклад, при виготовленні продукції машинобудування).

Кооперування - система міжгалузевих, внутрішньогалузевих, міжрайонних, внутрішньорайонних економічних зв'язків.

Комфортний регіон - умови оптимальні для життєдіяльності та розвитку економіки.

Комбінування виробництва - це процес поєднання в межах одного підприємства декількох виробництв, які належать до різних видів економічної діяльності.

Комунікації - засоби повідомлення в самому широкому змісті : транспортна мережа, пошта, телеграф, радіозв'язок, інформатика, комп'ютеризація зв'язку, Інтернет.

Кон'юнктура регіону - являє собою характеристику економічного стану, тенденцій та перспектив розвитку виробництва, обіг і споживання тих або інших товарів у регіоні.

Концепція полюсів зростання - витоки знаходяться в теорії дифузії інновацій. Полюс зростання можна розглядати, як одну з форм міжгалузевих агломераційних ефектів, джерелом якої є міжгалузева економіка.

Концентрація - це збільшення розмірів виробництва або капіталу, зосередження робочої сили, засобів виробництва в межах того чи іншого виробництва.

Конверсія - це перепрофілювання виробничого потенціалу підприємства на виробництво іншої продукції.

Кооперування - процес установаження прямих тривалих господарських зв'язків між підприємствами зі спільного виготовлення кінцевого продукту.

Кореляційно - регресивний аналіз - зміст цього аналізу полягає в тому, що з багатьох факторів виділяється генеруючий, а вплив другорядних штучно затушовується.

Корпорація - 1. Добровільна організація фізичних чи юридичних осіб, які пов'язані законними зобов'язаннями з метою створення господарського підприємства. 2. Товариство, спілка, об'єднання юридичних чи фізичних осіб навколо спільних професійних або комерційних інтересів, як правило, на акціонерних засадах зі спільним керівництвом (радою, правлінням). Це ефективно діючі структури з багатогалузевим підприємницьким профілем діяльності.

Кредит - певний тип економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності, сутність яких полягає в наданні фінансових ресурсів за умов повернення та з виплатою відсотка. Такі відносини виникають між кредитором і позичальником. Важливою формою кредиту є рух позикового капіталу.

Кредитні відносини - всі грошові відносини, пов'язані з наданням і поверненням позик, організацією грошових розрахунків, емісією грошових знаків, кредитуванням інвестицій, використанням державного кредиту, проведенням страхових операцій (частково) тощо.

Кредитна політика - це сукупність кредитних відносин та методів надання кредитів у грошовій або товарній формі за умов повернення.

Критерії розміщення продуктивних сил - орієнтири практичної спрямованості, якими керуються при виборі оптимального варіанта їх територіального розташування.

Криза - розуміється як спад кон'юнктури, виробництва, інвестицій, зайнятості. Причини криз різноманітні, у їхньому числі - структурні диспропорції, скорочення платоспроможного попиту, міжнародні, політичні, психологічні причини. В умовах капіталізму, вільної конкуренції кризи повторювалися періодично, через 8-12 років. У ХХ в. мали місце досить глибокі кризові потрясіння (1929-1933 р.), кризи ставали більш широкими, світовими, а також часто "спеціалізованими": галузевими, структурними, фінансовими, економічними.

Крупні (інтегральні) економічні райони - це найбільші територіальні формування, які об'єднують декілька адміністративних областей.

Культура - спосіб організації і розвитку людської життєдіяльності, представлений у продуктах матеріальної та духовної праці, системі соціальних норм, духовних і релігійних цінностях, сукупності відносин людей із засобами виробництва, природою і між собою.

Л

Лісове господарство - вивчає, веде облік і збереження лісів, посилює їх корисні природні властивості, забезпечує розширене відтворення та поліпшення їхньої якості, підвищення продуктивності, сприяє раціональному використанню земельного лісового фонду.

Лісові ресурси - деревні та недеревні ресурси лісових насаджень.

Лісозаготівельна промисловість - проводить лісосічні роботи, вивозить і сплавляє деревину та здійснює її первинну обробку. Її продукцією є ділова

деревина, дрова (використовують як паливо), а також сировина для лісохімічної промисловості.

Лісопромисловий комплекс - сукупність підприємств, пов'язаних із вирощуванням і переробкою (до одержання кінцевої продукції) лісової сировини.

Лісохімічна промисловість - включає: пірогенетичне (суха перегонка деревини), каніфольно-терпентинне, смоло-терпентинне, хвойно-ефірне та дьогтекурільне виробництва.

Ліквідність - здатність підприємства погасити в термін свої короткострокові зобов'язання (повернути борги). Ліквідність характеризує короткострокову платоспроможність підприємства, можливість реалізації, продажу, перетворення матеріальних цінностей у готівку. Як показник ліквідності використовується відношення суми заборгованості підприємства до суми ліквідних засобів (їхньої здатності бути швидко перетвореними в грошову форму без утрати своєї поточної вартості).

Лібералізація міжнародної торгівлі - процес зниження тарифних і нетарифних обмежень у міжнародній торгівлі, початий у рамках ГАТТ.

Ліцензія - формальний документ-дозвіл на застосування якої-небудь технології, продукції або на здійснення тих або інших операцій (підприємницької і зовнішньоторговельної діяльності, роздрібною торгівлі тощо).

Людський капітал - інвестиції в людський ресурс із метою підвищення його продуктивності.

М

Макроекономічна стабілізація - розрізняють стабілізацію, засновану на валютному курсі, та монетарну стабілізацію. Перша - припускає прив'язку курсу національної валюти до якої-небудь твердої валюти і використання курсу як номінального якоря для зведення на ніщо інфляції. Друга - для придушення інфляції використовує встановлення орієнтирів зростання грошової маси. Класична програма шокової терапії рекомендує стабілізацію, засновану на фіксації валютного курсу. В Україні у певні часи застосовувалися різні елементи макроекономічної стабілізації.

Макроекономічний район - великий економічний район, що являє собою цілісний територіально-виробничий комплекс і об'єднує певні групи адміністративно-територіальних одиниць.

Макроекономічні моделі прогнозування - різновид економічних моделей, що використовуються при складанні економічних прогнозів на макроекономічному рівні. До таких моделей відносяться: однофакторні та багатфакторні моделі економічного зростання; моделі розподілу валового внутрішнього продукту; структурні, міжгалузеві, галузеві; відтворення основних фондів і рухів інвестиційних потоків; транспортні логістичні моделі, моделювання товарних потоків; рівня життя і структури споживання; модель економіки, що розширюється; розподілу заробітної плати і доходів та ін.

Макроекономічні показники - найважливіші узагальнюючі показники економічного розвитку країни та регіону (ВВП, ВРП, ВДВ, ВНП, НД, КБ та ін.).

Макроінструменти регіональної економічної політики – загальноекономічні регулятори, які впливають на поведінку багатьох економічних суб'єктів на певних територіях і являють собою диференційовані по регіонах параметри (нормативи, ставки тощо) й умови загальнодержавної податкової, кредитної, інвестиційної, соціальної політики. Так, для стимулювання економічного зростання або підтримки проблемних регіонів устанавлюються знижені ставки податків на підприємництво, пільгові кредитні ставки, пільгові транспортні тарифи. Метою застосування таких стимулів є підвищення конкурентоспроможності певних регіонів на національному та зовнішніх ринках.

Макрорайонування (макрорегіоналізація) – суспільно-економічне, науковообгрунтоване виділення за певними (і не лише економічними) ознаками великих територій країни, що історично склалися або формуються в процесі розвитку продуктивних сил і об'єктивно відбивають територіальний поділ праці.

Матеріальний актив - основні фонди та оборотні активи у будь-якому вигляді, що відрізняються від коштів, цінних паперів, деривативів та нематеріальних активів.

Матеріалоємність продукції - витрати сировини, матеріалів та інших матеріальних ресурсів на одиницю зробленої продукції. Зниження матеріалоємності зменшує собівартість продукції та витрати на розвиток сировинних галузей.

Машинобудівний комплекс - сукупність галузей промисловості, що виробляють машини й устаткування для потреб народного господарства.

Мегаполіс - велике місто, що утворилося в результаті злиття декількох міських агломерацій.

Мезоекономічний район - виділений у межах макрорайону певний підрайон, що охоплює господарські комплекси адміністративно-територіальних одиниць (областей, автономної республіки).

Меліорація - (від лат. - покращання) - сукупність організаційно-господарських й технічних заводів, що спрямовані на докорінне покращення земель (як правило, включає осушення або зрошення земель).

Мережа економічних районів - результат економічного районування у вигляді системи економічних районів (таксонів) різного рангу та типів, яка відображає територіальну організацію народного господарства, що об'єктивно склалася.

Метод прогнозування - сукупність прийомів і способів мислення, що дозволяють на основі аналізу ретроспективних даних, зовнішніх і внутрішніх зв'язків об'єкта прогнозування, вивести судження визначеної вірогідності відносно майбутнього розвитку об'єкта прогнозування.

Метрополізація – морфологічний різновид урбанізації: 1) процес концентрації різних видів діяльності та населення в єдиному центрі країни – метрополісі, в більшості випадків – у її столиці; 2) зростання питомої ваги населення столичної агломерації в чисельності населення країни.

Міграція - переміщення робочої сили (працездатних мігрантів) через кордони тих чи інших територій, країн, населених пунктів зі зміною місця проживання. Розрізняють зовнішню і внутрішню, зворотну і незворотну міграції.

Міжгалузовий баланс - модель економіки, в якій відображаються різноманітні натуральні та вартісні зв'язки народного господарства. Міжгалузовий баланс дозволяє визначити показники виробництва і розподілу продукції в народному господарстві з урахуванням взаємозв'язків виробництв, капітальних вкладень, трудових ресурсів і обсягів продукції по галузях і є базовою (основною) моделлю економіки.

Міжнародний поділ праці – це найвищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн та обмін випущеною продукцією визначеної кількості та якості.

Мікроекономічний район - низові або локальні господарські комплекси в низових адміністративних районах із суто місцевими економічними зв'язками.

Мінеральні ресурси - корисні копалини, які видобуваються з надр землі.

Мінімальна заробітна плата - законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може здійснюватися оплата за виконану працівником місячну, погодинну норму праці (обсяг робіт). Мінімальна заробітна плата є державною соціальною гарантією, обов'язковою на всій території України для підприємств, установ, організацій усіх форм власності та господарювання, фізичних осіб. Заробітна плата підлягає індексації у встановленому законодавством порядку.

«Місія регіону» – новий термін, що відповідно до «Методичних рекомендацій з розроблення регіональних стратегій розвитку» характеризує вищий сенс, мету існування громади в майбутньому. Тісно пов'язаний з категорією «бачення майбутнього». Значною мірою залежить від довготермінового бачення суспільством того, яким воно прагне стати. Обґрунтовується та визначається за умов чіткого уявлення про наявні майбутні ресурси регіону, його конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках.

«Місто-район» – 1) просторова форма розселення, міська територія, що включає ядро, серединну, периферійну та міську зони. Його зовнішня границя обмежує територію з сільським господарством, переважна частина населення якої зайнята в місті. Європейський аналог американського визначення «метрополітенський стандартний ареал». 2) районно-урбаністична модель розповсюдження традиційного змісту міста як системи «житло-труд-відпочинок» на весь урбанізований район, тобто комплекс міст і поселень. Практично це означає, перш за все, деконцентрацію послуг за тієї ж централізації місць роботи.

Модель - один з найважливіших інструментів економічного прогнозування. Засобом вивчення закономірностей розвитку економіки, виробничих та соціальних процесів є **економіко-математична модель** - система формалізованих співвідношень, що описують основні взаємозв'язки елементів, які утворюють економічну систему.

Моральне зношування основних виробничих фондів - економічне старіння основних виробничих фондів, що відбувається під впливом НТП.

Монополія - підприємство або група підприємств, які займають домінуюче становище на ринку, що дає їм змогу контролювати й визначати ціни.

Мито – вид грошових зборів, що стягуються державою за надання певних послуг чи прав (судові, реєстраційні, імпорتنі та інші).

Мультиплікативний - одержуваний шляхом множення.

Н

Народногосподарський комплекс - система виробництва, обміну, розподілу і споживання, що склалася в межах України.

Натуральне господарство - вид господарства, в якому всі продукти виробляються лише для задоволення власних потреб і не призначені для продажу.

Наукова обґрунтованість - властивість прогнозу, вимагає вивчення досягнень вітчизняного і закордонного досвіду щодо формування прогнозу.

Науково-технічний прогрес - вирішальний фактор інтенсифікації всіх сфер виробництва, який являє собою безупинний процес взаємозалежного поступального розвитку науки, техніки, виробництва і сфери споживання, що утворюють єдиний послідовно сполучений комплекс "наука - техніка - виробництво - споживання".

Науково-технічний потенціал - сукупність трудових, матеріальних і фінансових ресурсів сфери науки і виробничого досвіду, яким володіє країна. Велике значення в науково-технічному потенціалі має інформаційний потенціал. Основна складова науково-технічного потенціалу - сукупність науково-технічних знань. Рушійна сила науково-технічного потенціалу - науково-дослідні, науково-технічні і виробничі кадри.

Нафтова промисловість - сукупність підприємств із розвідування і видобутку нафти й попутного нафтового газу, зберігання і транспортування нафти, її переробки; включає нафтодобувну й нафтопереробну промисловість.

Національний банк - Національний банк України згідно з Законом України "Про Національний банк України" є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, її емісійним центром, проводить єдину державну політику в галузі грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці, організовує міжбанківські розрахунки, координує діяльність банківської системи в цілому, визначає курс грошової одиниці відносно валют інших країн. Національний банк визначає вид грошових знаків, їх номінал, відмінні ознаки і систему захисту. Національний банк України зберігає резервні фонди грошових знаків, дорогоцінні метали та золотовалютні запаси, накопичує золотовалютні резерви і здійснює операції з ними та банківськими металами. Національний банк України встановлює порядок визначення облікової ставки та інших процентних ставок за своїми операціями, дає дозвіл на створення комерційних банків шляхом їх реєстрації та видає ліцензії на виконання банківських операцій, встановлює банкам та іншим фінансово-кредитним установам нормативи обов'язкового резервування коштів.

Національний дохід - визначається як сума всіх прибутків. Можна визначити як валовий національний продукт, вироблений у державі, мінус

загальну суму амортизаційних відрахувань, мінус загальну суму непрямих податків.

Неоподаткований мінімум - це мінімальна сума, яка не оподатковується прибутковим податком.

Номінальна заробітна плата - заробітна плата, яка нараховується працюючим громадянам за місцем їх працевлаштування.

Ноу-хау - (від англ. know how - букв. знаю як) узагальнена і представлена матеріалізації сукупність знань, винаходів, наукових розробок, відомостей науково-технічного, виробничо-технологічного, фінансово-економічного, комерційного характеру, що мають науково-прикладну та практичну цінність, упровадження яких у практику принесе вагомий економічний, соціальний, інтелектуальний чи економічний ефект.

О

Облігація - цінний папір, який приносить процент; випускається корпорацією або урядом і гарантує у майбутньому повернення суми грошей (ціна облігації) плюс процент у точно встановленому розмірі.

Обробна промисловість - сукупність галузей промисловості, підприємства яких обробляють і переробляють сировину й матеріали.

Однорідні продукти – товари (послуги), які є однаковими за певною ознакою. Протилежне поняття – різнорідні продукти.

Одноразові витрати (капітальні) - витрати, які здійснюються до початку процесу виробництва. Головним результатом одноразових витрат є створені основні виробничі фонди.

Олігополія - невелика кількість фірм і компаній, які панують у виробництві певних товарів та на ринку їх збуту.

Онколь - банківський кредит, що надається до запитання. Звичайно їм користуються валютні дилери і біржові маклери, вважається досить ліквідною статтею активу.

Оптова торгівля - вид торгівлі, що забезпечує зв'язок між виробництвом і роздрібною торгівлею; торгівля партіями товарів.

Оптова ціна - ціна, за якою державні підприємства й організації реалізують вироблену ними продукцію іншим підприємствам та організаціям, крім населення.

Оренда - передання майна в строкове, платне володіння й користування.

Основні виробничі фонди - сукупність засобів праці, які функціонують у сфері матеріального виробництва і переносять свою вартість на знову створений продукт частково, по мірі зношення, протягом декількох кругообігів.

Оферта - повідомлення від продавця покупцеві про умови постачання.

Основна (неорганічна) хімія - галузь хімічної промисловості, що виробляє різні кислоти, луги, соду, мінеральні добрива, деякі хімічні елементи (хлор), вибухові речовини, нафтопродукти, папір, хімічні волокна тощо.

Основні виробничі фонди - сукупність засобів праці, які функціонують у сфері матеріального виробництва і переносять свою вартість на знову створений продукт частково, по мірі зношення, протягом декількох кругообігів.

П

Паливно-енергетичний баланс - система взаємопов'язаних показників, які характеризують обсяги і структуру видобутку природного палива та виробництва енергетичних ресурсів, а також показники їх споживання.

Паливно-енергетичний комплекс - сукупність галузей промислового виробництва, які здійснюють видобуток палива, виробництво електроенергії, їх транспортування та використання.

Парадигма регіональна – метод дослідницької регіональної програми, модель постановки регіональних проблем, прийнята як зразок щодо вирішення дослідницьких завдань, поширений спосіб наукового мислення, виражений у певній завершеності та відносній узгодженості поглядів на навколишні явища й речі, що належать до компетенції регіональної економіки. Вона характеризує історично певний стан історичної думки й означає стійку схему наукової діяльності, теоретико-методологічну модель тієї чи іншої регіональної проблеми. Поняття "парадигма" запровадив американський філософ та історик науки Г.Кун.

Пенсійні фонди - різновид банків спеціального призначення, створюються для виплати пенсій за рахунок коштів держави, підприємств і самих працюючих; кошти можуть використовуватися як кредитний ресурс. Відрахування у пенсійний фонд є формою податку.

Передбачення - випереджальне відображення дійсності, засноване на пізнанні законів розвитку об'єкта (процесу, явища). Поняття наукове передбачення і прогнозування відрізняються ступенем щодо вірогідності оцінок майбутнього. Передбачення - більш широке поняття, що включає два попередні.

Передбачення (наукове) - достовірне, засноване на логічній послідовності судження про стан будь-якого об'єкта (процесу, явища) у майбутньому.

Період бази прогнозу - проміжок часу, на базі якого будується ретроспектива.

Період продовжуваності прогнозу - проміжок часу, на який розробляється прогноз.

Підприємництво - безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності в порядку, встановленому законодавством.

Підпільна (тіньова) економіка – незареєстрована економічна діяльність, яка охоплює як дозволену (послуги друзів один одному), так і заборонену законом (наркобізнес) діяльність.

План - постановка точно визначеної мети і передбачення конкретних, детальних подій досліджуваного об'єкта. У плані відображаються шляхи і кошти розвитку відповідно до поставлених завдань. Головна відмінна ознака плану - визначеність і директивність завдань. В ринкових умовах господарювання планування є однією з запорук ефективного, безкризового функціонування суб'єктів господарювання.

Платник податків - фізична або юридична особа, що безпосередньо вносить певний вид платежу до бюджету.

Повна зайнятість – зайнятість робочої сили країни за винятком фрикційного безробіття. Див. Природний рівень безробіття.

Податки - певна сума, яку сплачує громадянин (підприємство) за послуги держави.

Позабюджетні фонди - фінансові ресурси, утворені за рахунок відрахувань суб'єктів економічної діяльності та використані за цільовим призначенням (наприклад, Пенсійний фонд). Розрізняють фонди за цільовим призначенням (такі, що мають економічний, соціальний або природоохоронний характер) і за рівнями управління (загальнодержавний, регіональний і місцевий).

Помилка прогнозу - апостеріорна величина відхилення прогнозу від дійсного стану (апріорі - до, апостеріорі - після). Помилка прогнозу залежить від прийнятих на підставі прогнозу рішень і їх реалізації.

Попит - економічна категорія, формуюча складова ринкових відносин, потреба, підкріплена купівельною спроможністю покупця.

Порівняльна перевага – спроможність країни спеціалізуватися на виробництві та експорті тих товарів, які вона може виробляти з відносно нижчими витратами та імпортувати ті з них, виробництво яких обходиться їй відносно дорожче. П. п. диктує правила торгових відносин між країнами.

Постійні витрати – витрати виробництва, які не залежать від обсягу виробництва фірми (у короткостроковому періоді).

Потенціал економічний – характеризує в самому широкому розумінні сукупні потенційні можливості щодо виробничої діяльності всіх продуктивних сил суспільства. Сучасна економічна наука використовує розширене поняття економічного потенціалу, враховуючи аспекти функціонування природно-ресурсного, людського виробничого потенціалу і наукової (інформаційно-технологічної) сфери, соціальної інфраструктури, ринкової інфраструктури, еколого-економічні, суспільно-географічні та суспільно-політичні фактори розвитку суспільства.

Поточні витрати - витрати, які здійснюються безупинно і в ході виробничого процесу постійно відновлюються.

Поточні рахунки – вклади у комерційні банки або іншу фінансову установу, на які можна виписувати чеки і які є грошима для операцій.

Потреба - об'єктивна економічна категорія, що виражає потребу у певних матеріальних благах, висунуту суспільством у процесі його формування й обумовлену досягнутим рівнем розвитку суспільного виробництва.

Право комунальної власності - право територіальної громади володіти, доцільно, економічно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Працездатність - здатність виконувати трудові функції без шкоди здоров'ю.

Прибутки Державного бюджету - обов'язкові та добровільні надходження до Державного бюджету, що зараховуються на основі правових норм і використовуються державою для здійснення її функцій.

Приватизаційний сертифікат – цінний папір, що засвідчує право його власника на володіння частиною державної власності, а також на участь у приватизації цієї власності.

Прикладні дослідження - вид наукових досліджень, основною метою яких є вирішення практичних проблем. Їх результати безпосередньо впроваджуються в практику, знаходять втілення в нових технологічних процесах, конструкціях, матеріалах тощо.

Принципи розміщення продуктивних сил - головні ідеї та вихідні положення, що формують першооснову їх територіальної організації.

Природні умови - тіла та сили природи, які мають істотне значення для життєдіяльності людей, але не використовуються безпосередньо в господарській діяльності суспільства.

Природно-ресурсний потенціал - фактор розміщення продуктивних сил, який включає сукупну можливу (потенційну) продуктивність природних ресурсів і природних умов, що можуть залучатися в господарську діяльність.

Природний рівень безробіття – рівень безробіття, що не визиває посилення інфляції; 2) за якого всі фактори, що підвищують або знижують заробітну плату, перебувають у рівновазі (зрівноважені).

Провізна спроможність транспорту - максимальна кількість вантажу або пасажирів, яку можна перевезти на певному відрізку автошляху, залізниці, магістральної річки, через транспортний вузол, станцію і т. д.

Прогноз - імовірне судження про стан будь-якого об'єкта (процесу, явища) у визначений момент часу в майбутньому й альтернативні шляхи досягнення певних результатів прогнозу.

Прогнозне середовище - сукупність зовнішніх умов щодо об'єкта прогнозування, які важливі для вирішення завдань прогнозу.

Прогнозний обрій - максимально можливий період продовження прогнозу заданої точності.

Прогнозування - процес формування прогнозів розвитку об'єкта на основі аналізу тенденцій його розвитку.

Прогностика - наука, що вивчає закономірності процесу прогнозування.

Програма - комплекс запланованих до вжитку заходів щодо розвитку (галузі, регіону тощо), в якому визначені виконавці, кошти та порядок уживання заходів.

Програмно-цільовий метод – управління розвитком території або галузі господарства, один із різновидів планування.

Продуктивні сили - система матеріальних елементів та людей, а також відносин між ними, які в процесі економічної діяльності забезпечують виробництво матеріальних благ та послуг для задоволення потреб суспільства.

Промисловий вузол - зосередження на обмеженій території виробничо-територіального поєднання підприємств, що склалося історично або ще формується.

Промисловий пункт - промислове підприємство разом з поселенням, яке виникло при ньому.

Промисловий район - інтегральний район з переважаючим значенням промислового виробництва як головної галузі виробничої спеціалізації.

Промисловий центр - місто або селище міського типу, де зосереджено декілька промислових підприємств, які є основною спеціалізованою містоутворюючою галуззю.

Промислово-виробничий потенціал - сукупна продуктивність галузей матеріального виробництва, будівельної індустрії, транспорту і зв'язку, трудових ресурсів, виробничих потужностей. Основою промислово-виробничого потенціалу є основні фонди та трудові (кваліфікаційно-людські) ресурси.

Пропозиція - складова ринкових відносин, усе, що може задовольнити потребу і пропонується на ринку з метою привернення уваги покупця, придбання ним товару (отримання послуги), його використання або споживання.

Проспекція - етап прогнозування, на якому за даними діагнозу розробляються прогнози об'єкта прогнозування, здійснюються оцінка вірогідності або точності обґрунтованості прогнозу. Дослідження об'єктивних зв'язків - вивчення причинно-наслідкових зв'язків (визначається взаємозв'язок між визначеними факторами або групами факторів).

Протекціонізм — зовнішньоекономічна політика, спрямована на захист національної економіки від іноземної конкуренції; головні знаряддя — мито та квота.

Р

Раднаргосп - рада народного господарства (орган управління народним господарством у 50-ті та 60-ті роки ХХ століття в Україні).

Район економічний - територіально спеціалізована частина народного господарства країни, взаємопов'язана економічними відносинами з іншими територіями.

Район економічний галузевий - територіально сконцентровані виробництва певної галузі в окремих частинах країни, де для їх розвитку є найсприятливіші умови.

Район економічний інтегральний - територіально цілісна частина господарства країни, основною ознакою якого є наявність територіально-виробничого комплексу відповідного рангу та економічного тяжіння території до центру ядра району.

Районування економічне - науково обґрунтований поділ країни на економічні райони, що склалися історично або формуються внаслідок розвитку продуктивних сил на основі суспільного поділу праці.

Реальна заробітна плата - номінальна зарплата, скоригована на величину обов'язкових податкових відрахувань і платежів, а також на рівень інфляції.

Регіони – це території різного адміністративного рівня (області, району), що характеризуються: комплексністю, цілісністю, спеціалізацією, і наявністю політико-адміністративних органів управління, статистичною узгодженістю.

Регіоналізація - об'єктивна тенденція всебільшого орієнтування процесів економічного відтворення на інтереси регіону, а також обсягів, характеру і територіально-господарських пропорцій суспільного виробництва відповідно на регіональні передумови розвитку та суспільно-економічні потреби соціумів регіонального рівня.

Реінвестування - використання частини прибутку від капітальних вкладень або від дивідендів для повторного інвестування, поповнення капіталу.

Рекреаційні ресурси - об'єкти й явища природного походження, які можуть використовуватися для лікування, оздоровлення, відпочинку та туризму завдяки специфічному поєднанню на певній території таких компонентів довкілля, як оздоровчі ландшафтні комплекси, лікувальний клімат, мінеральні води, грязі тощо.

Реновація - амортизація на повне відновлення (заміну) зношених об'єктів ОВФ.

Рентабельність (прибутковість) – це показник, що показує перевищення економічного ефекту порівняно з сукупними витратами виробництва.

Ресурси природні - тіла і сили природи, які можна використати для задоволення потреб суспільства.

Ретроспекція - етап прогнозування, на якому досліджується історія розвитку об'єкта прогнозування для одержання його систематизованого опису. На стадії ретроспекції відбувається збір, збереження й обробка інформації, уточнення і формування структури та складу характеристик об'єкта прогнозування.

Реекспорт - вивіз із країни товарів, раніше завезених на її територію, перепродаж.

Рецесія - спад виробництва, ділової активності.

Ризик – дія з метою вдачі, направлена на позитивний результат, який не виключає можливості невдачі.

Ринок - сфера обміну товарами та послугами між продавцями й покупцями, місце, де здійснюється купівля-продаж; система економічних відносин між виробниками і споживачами продукції.

Розрахункова палата - орган, що здійснює біржові розрахунки, контроль, реєстрацію угод, виступає гарантом щодо біржових операцій.

Ринкова інфраструктура - сукупність галузей та видів діяльності, які обслуговують ринок і забезпечують безперервність його функціонування, умови нормального розвитку ринкових відносин. Провідним підрозділом ринкової інфраструктури є фінансова інфраструктура.

Рівень дефіциту бюджету - відношення абсолютного розміру дефіциту до обсягу бюджету або до обсягу валового внутрішнього продукту. Прийнята межа - не більше як 3 % (від обсягу валового внутрішнього продукту).

Рівень життя - соціально-економічна категорія, яка характеризує рівень та ступінь задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб населення.

Розміщення продуктивних сил - процес наукового обґрунтування та втілення в практику господарювання конкретних рішень щодо їх просторової (територіальної) організації.

С

Санація - система заходів, спрямованих на попередження банкрутства.

Санкції економічні - визначена законами держави, угодами, договорами, контрактами система примусових заходів щодо фізичних та юридичних осіб, які порушують встановлений законом порядок майнових відносин, здійснення господарсько-фінансової діяльності, стосунків з державними, фінансовими, кредитними, податковими органами або фінансово-майнові умови під час виконання договірних зобов'язань.

«СВОТ» аналіз – аналіз конкурентних переваг та обмежень перспективного розвитку регіону, на основі якого здійснюється діагноз стартових умов регіонального розвитку. Складові аббревіатури СВОТ відповідно до „Методичних рекомендацій з розроблення регіональних стратегій розвитку” Міністерства економіки та питань європейської інтеграції України (2002) такі: Сила (сильні сторони) – Вади (слабкі сторони) – Обставини (можливості) – Труднощі (загрози).

Світове господарство - взаємопов'язані та взаємодіючі господарства різних країн світу, що функціонують за погодженими правилами, послідовне їх об'єднання в єдину світову (світогосподарську) систему.

Село - населений пункт, переважна більшість жителів якого працює в сільському господарстві. Органом державної влади на території села є сільська рада. Віднесення населених пунктів до категорії сіл регулюється чинним законодавством.

Синдикат - об'єднання підприємців, які беруть на себе здійснення всієї комерційної діяльності при збереженні виробничої та юридичної самостійності підприємств, які до нього входять.

Сировина - видобуті корисні копалини та інші природні ресурси, виготовлені з них матеріали, що підлягають подальшій переробці.

Сировинна база - ресурси сировини в надрах землі, виявлені в результаті геологорозвідувальних робіт, ресурси сировини у сільському й лісовому господарстві та водних басейнах.

Система регіональних рахунків (СРР) – система рахунків, яка повинна бути створена відповідно до прийнятої в Україні системи національних рахунків (СНР) на основі поширення принципів останньої на регіональний рівень. СРР є головним методологічним напрямком удосконалення регіональної статистики в Україні.

Система оподаткування - сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів у бюджет; внесків у державні цільові фонди, що стягуються у встановленому законом порядку.

Система соціально-економічного прогнозування - сукупність методології та організація розробки прогнозів. Інакше кажучи, це сукупність прогнозів перспективного розвитку продуктивних сил і виробничих відносин, яка утворює систему економічних і соціальних прогнозів.

Системність - взаємопов'язаність і структурна підпорядкованість елементів системи, яка знаходить прояв у їх взаємодії та взаємозв'язках.

Системно-структурний аналіз - сукупність методів прогнозування, заснованих на вивченні прогнозованого об'єкта шляхом виділення його елементів (та зовнішніх і внутрішніх зв'язків) та визначення на цій базі шляхів і термінів досягнення можливих станів об'єкта прогнозування в майбутньому. Використовується цей метод у тих випадках, коли галузеві цілі визначені та стосовно до них потрібно встановити сукупність елементів, що зможуть забезпечити досягнення поставлених завдань, тобто узгодження цілей із засобами їх досягнення.

Сільське господарство - галузь економіки країни, що виробляє с.-г. продукцію рослинного і тваринного походження. Забезпечує потреби у більшості продуктів харчування і в сировині для текстильної, взуттєвої, харчової та інших галузей промисловості.

Сільськогосподарські угіддя - частина земельних ресурсів, які використовуються в сільському господарстві (рілля, сіножаті, пасовища, багаторічні насадження) для виробництва сільськогосподарської продукції.

Собівартість - сумарні витрати, виражені в грошовій формі на виробництво й реалізацію продукції.

Соціальна інфраструктура - сукупність матеріальних елементів, які створюють умови для раціональної організації основних видів діяльності людини - виробничої, культурної та сімейно-побутової. Включає заклади освіти і виховання, культури, фізкультури і спорту, охорони здоров'я тощо

Соціальний захист - комплекс організаційно-правових та економічних заходів, спрямованих на забезпечення добробуту кожного члена суспільства в конкретних економічних умовах.

Соціальний розвиток - процес еволюційних чи революційних змін у суспільстві та соціальному житті.

Соціальні нормативи - гарантовані державою мінімальні рівні винагороди за працю, стипендіального та соціального забезпечення.

Соціальна політика - діяльність держави, спрямована на створення та регулювання соціально-економічних умов життя суспільства.

Статистика - наука, яка вивчає у кількісному вираженні масові суспільно-економічні явища та процеси у взаємозв'язках і взаємозумовленості, а також у нерозривному зв'язку з якісною стороною їх, досліджує кількісне відображення закономірностей суспільного розвитку в конкретних умовах місця і часу.

Стагфляція - стан економіки країни, яка супроводжується застоєм або падінням виробництва й інфляцією.

Статутний фонд - сума коштів, що становлять майно підприємства при його створенні.

Субсидія - вид допомоги, яка надається будь-кому державою або юридичною особою без яких-небудь умов.

Суспільний лад - система організації соціально-економічного життя країни; включає моральні цінності (переконання людей); політичне правління (сукупність політичних інституцій); економічну систему.

Спеціалізація - форма організації виробництва, при якій виготовлення продукції, її частин або виконання окремих операцій відбувається в самостійних галузях чи на відносно відокремлених підприємствах. Це така форма ТПП, яка передбачає виготовлення певної продукції або здійснення певної економічної діяльності, що найбільш вигідна на конкретній території. Спеціалізація характеризується такими показниками, як рівень регіональної спеціалізації. Він визначається відношенням загального обсягу продукції (послуг), виготовленої (наданої) в цьому регіоні та відправленої за його межі в інші регіони, до загального обсягу продукції (послуг) який виготовлений (наданий) у регіоні:

$$C_p^i = \sum_{r=1}^R J_{ir} / O_i,$$

де: C_p^i – рівень регіональної спеціалізації з і-го виду продукції (послуг);

O_{ir} – обсяг продукції (послуг) і-го виду, відправлений (наданий) г-ому регіону;

O_i – загальний обсяг продукції (послуг) і-го виду, виготовленої (наданої) в

Спеціальні (вільні) економічні зони - території, обмежені за своєю площею, на якій здійснюється відповідна економічна діяльність із спеціальним фінансово-податковим та організаційно-правовим режимом функціонування. У світі зараз нараховується понад 2000 С(В)ЕЗ. За площею територій, яку займає ВЕЗ, виділяють зони: точкові (площею до 10 км²); локальні (до 500 км²); регіональні (до 5000 км²). Найбільш поширеними в світі є точкові ВЕЗ. За галузевою структурою вони поділяються на: монофункціональні та поліфункціональні.

Страховання - сукупність особливих замкнутих перерозподільних відносин між учасниками процесу, пов'язаних із формуванням, за рахунок грошових внесків, цільового страхового фонду, призначеного для покриття можливих збитків або для вирівнювання втрат у прибутках суб'єктів господарювання чи фізичних осіб, у зв'язку з наслідками страхових випадків.

Структура виробництва - співвідношення між його галузями, що виражає господарські пропорції та стан суспільного поділу праці.

Структура суспільного виробництва - співвідношення між галузями виробництва, що виражає народногосподарські пропорції і стан суспільного поділу праці в умовах певної системи виробничих відносин.

Субвенції - це кошти, які виділяються з державного бюджету на певний строк для фінансування конкретних програм з метою соціально-економічного вирівнювання відповідних територій.

Сукупний суспільний продукт - сума валових продуктів галузей матеріального виробництва (широко застосовувався у системі рахунків народного господарства в часи СРСР та перші роки існування незалежної України - до 1994 р.).

Т

Теорії регіонального розвитку - сукупність теоретико-методологічних положень, якими описується регіональна економіка й обґрунтовується регіона-

льний розвиток. Відомими теоріями розвитку регіональної економіки є наступні перераховані нижче.

Теорія центральних місць - у формуванні регіональної економіки переважну роль віддає центрам (містам) зосередження економічної діяльності. Автори цієї теорії німецькі вчені В. Кристаллер (1933) і А. Льюш (1944) запропонували розглядати відповідну територію як певну організовану мережу ринкових зон, у центрі яких повинно знаходитись місто. Згідно з цією теорією пропозиція і попит товарів і послуг на ринку змінюються залежно від віддалі до міста - центру, а зони економічного впливу навколо населених пунктів мають симетричну форму.

Теорія економічних центрів - запропонована нідерландськими вченими Я. Тінбергеном (1961) і Х. Босом (1976) і є розвитком теорії центральних місць. Зміст її полягає в тому, що економічні центри (міста) формуються і розвиваються під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Методи управління господарством у цій теорії поєднуються з широким використанням методів оптимального розвитку (оптимізації) торгових зон, центром яких є економічні центри.

Теорія економічної взаємодії територіальних формувань - уперше запропонована американськими вченими Д. Рейлі (1929), У. Іклі (1954). Відповідно до неї взаємодія економічних потенціалів елементів мережі розселення виражається їх економічним взаємодіянням і приводить до утворення агломерацій населених пунктів, територіальної концентрації виробництва тощо і є аналогом відомого у фізиці закону тяжіння двох мас.

Теорія дифузій - відповідно до положень, запропонованих американським вченим Дж. Віллісом (1967), передбачається взаємодія економічних потенціалів, відповідних територій шляхом взаємопроникнення економічних об'єктів цих територій через товарообмін, трудові міграції, інституціональні взаємовідносини тощо.

Теорія "витрати-випуск" - запропонована американським ученим В. Леонтьєвим (1924). Передбачає економічну взаємодію регіонів як товарообмін між галузями економіки, що характеризується обсягами постачання продукції галузями економіки інших територій. Відповідно до цієї пропозиції В. Леонтьєва економічну взаємодію регіонів можна описати моделлю міжгалузевого міжрегіонального балансу через визначення коефіцієнтів взаємодій або коефіцієнтів витрат:

$$A_{ij}^{re} = \frac{o_{ij}^{re}}{O_j^e},$$

де A_{ij}^{re} — коефіцієнт впливу r -ої галузі економіки i -го регіону на l -ту галузь економіки J -тої території;

O_{ij}^e — обсяг продукції, відправленої з i -го регіону r -тою галуззю в J -тий регіон в l -ту галузь;

O_j^e — загальний обсяг випуску продукту l -ою галуззю J -го регіону.

Теорія комплексного економічного розвитку регіонів - створена вченими колишнього СРСР. Під комплексним економічним розвитком територій розуміють системну залежність різних видів економічної діяльності з урахуванням наявного ресурсного потенціалу регіону. Основними принципами ком-

плексного економічного розвитку є: збалансованість виробничих потужностей з ресурсним забезпеченням регіону; пропорційність економічного зростання структурних елементів регіону; забезпечення ефективності виробничого комплексу регіону, зокрема оптимізація (мінімізація) сукупних витрат; комплексна переробка місцевих ресурсів; поглиблення економічних зв'язків між суб'єктами господарювання певної території.

Територіальна організація продуктивних сил - науково обґрунтоване розміщення взаємозв'язаних виробництв, сфери обслуговування та населення, яке забезпечує економічний та соціальний ефект внаслідок раціонального їх комплектування на певній території.

Територіальна структура - співвідношення між формами територіального зосередження виробництва.

Територіальна структура регіональної економіки - характеризується співвідношенням (у відповідних пропорціях) окремих галузей (секторів) економіки регіону між територіальними одиницями (формуваннями), які входять до складу територіальної системи.

Територіальний поділ праці - економічна категорія, яка передбачає виготовлення продукції або надання послуг в одному регіоні та обмін їх на продукцію (послуги), виготовлену чи надану в інших районах, де виробництво цієї продукції або надання послуг найбільш ефективне. Характеризується такими формами: спеціалізацією, кооперуванням, концентрацією, комбінуванням.

Територіальні пропорції - пропорції суспільного виробництва, що складаються у процесі розміщення виробництва по окремих економічних районах різних рангів.

Територіально-виробничий комплекс (ТВК) - частка народногосподарського комплексу країни в межах великого регіону, яка відзначається тісним взаємозв'язком і взаємообумовленим розвитком різних галузей виробництва.

Техніко-економічних розрахунків метод (прогнозування) - в його основі лежить визначення укрупнених норм витрат (потреб) ресурсів і продукції (послуг) одним із двох методів нормування - дослідно-статистичним чи аналітично-розрахунковим.

Технічний прогрес - процес безперервного вдосконалення засобів виробництва і предметів праці, а також розвитку й впровадження новітньої технології з метою підвищення ефективності виробництва.

Технополіс — місто науки і техніки, де ефективно поєднуються фундаментальні та прикладні наукові дослідження з виробництвом, передусім, з наукомістким.

Технопарк — територіально відокремлений комплекс, створений на базі провідного університету, який забезпечує наукове, кадрове та інформаційне обслуговування інноваційних процесів у цій структурі; охоплює наукові установи, промислові підприємства, інформаційні, сервісні та виставкові комплекси, комфортні житлово-побутові умови; користується різними державними пільгами.

Тіньова економіка - економічні процеси (виробництво, розподіл, обмін, споживання товарів і послуг), які приховуються їх учасниками від контролю держави та суспільства і не фіксуються офіційною державною статистикою. У прихованих економічних відносинах зацікавлені окремі люди й угруповання людей.

Товари - матеріальні та нематеріальні активи, а також цінні папери і деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій випуску (емісії) та погашення.

Торговельний баланс (держави) - різниця між експортом та імпортом товарів і послуг держави в національній валюті.

Точкові прогнози - різновид прогнозів, розроблюваних на визначену дату (2007, 2010, 2015 рр.).

Точність прогнозу - оцінка довірчого інтервалу прогнозу для заданої імовірності його здійснення.

Транспортний баланс - сукупність показників, що характеризують обсяги, структуру перевезень, міжрайонні та внутрішньорайонні транспортно-економічні зв'язки регіону або країни в цілому. Часто під транспортним балансом розуміють співвідношення ввозу і вивозу, відправлення і прибуття.

Транспортний вузол - комплекс транспортних споруд у пункті, де сходяться, перетинаються або розгалужуються не менше як три лінії одного або двох видів магістрального транспорту, які у взаємодії обслуговують транзитні та місцеві перевезення вантажів і пасажирів.

Трудовий потенціал - наявність і передбачувані в майбутньому трудові можливості країни, регіону.

Трудові ресурси - загальна чисельність наявного працездатного населення на території країни, адміністративно-територіальної одиниці або на підприємстві.

У

Урядова постанова – постанова, затверджена урядом.

Управління регіональним розвитком – це установа яка слідкує за розвитком регіонів та їх політики .

Удосконалення фінансово-кредитних відносин – це покращення фінансових та кредитних відносин у регіоні.

Урбанізація – процес зростання ролі міст у розвитку суспільства, який супроводжується ростом і розвитком міських поселень, зростанням питомої ваги міського населення.

Умови регіонального розвитку – ресурси та інші чинники, які впливають на регіональний розвиток або визначають його, проте знаходяться поза межами даного регіону (наприклад, близько або далеко розташовані поклади корисних копалин, ринки збуту, транспортні коридори, морські узбережжя тощо).

Учасники державного прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України - органи державної влади, які розробляють, затверджують і здійснюють прогнозні та програмні документи економічного та соціального розвитку, а саме: Кабінет Міністрів України, уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань економічної

політики, інші центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

Узурпація - насильницьке, протизаконне захоплення влади групою осіб, присвоєння собі чужих прав.

Уклад економічний - форма господарювання, в основі якого лежить визначена система конкретних економічних форм, що створює основу для реалізації специфічних соціально-економічних цілей.

Ф

Фактори розміщення продуктивних сил - певні причини та чинники, що впливають на їх територіальне розташування, визначають його ефективність.

Фауністичні ресурси - це ресурси живої природи організованого мисливства, рибальства, бджільництва та звірівництва, іноді називаються мисливсько-рибальськими ресурсами.

Фізичне зношування основних виробничих фондів - знос засобів праці, пов'язаний з інтенсивністю їх використання і впливом навколишнього середовища.

Фінанси - особлива, специфічна форма виробничих відносин, пов'язана з процесом розподілу і перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту, утворенням та використанням на цій основі цільових централізованих і децентралізованих грошових фондів суспільного призначення.

Фінансові ресурси держави - кошти, утворені в процесі розподілу та перерозподілу частини валового внутрішнього продукту і національного доходу в грошовому вигляді. Мають дві форми - централізованих та децентралізованих фінансових ресурсів.

Форми економічного відтворення - екстенсивна форма передбачає приріст відповідних економічних показників регіону за рахунок залучення додаткових ресурсів без покращання якості процесу економічного відтворення; інтенсивна форма відтворення передбачає покращення відтворювального процесу, а значить і зростання економічних показників регіону за рахунок приросту продуктивності праці, зниження обсягу витрат (собівартості продукції, послуг).

Фундаментальні дослідження - наукові дослідження, які проводять для аналізу явищ, визначення законів і закономірностей розвитку природи, суспільства, Кінцевим результатом фундаментальних досліджень є відкриття нових законів, закономірностей, обґрунтування нових теорій, принципів і шляхів їх використання на практиці. Фундаментальні дослідження - це вид наукових досліджень, головне призначення яких - одержання нових знань, виявлення законів розвитку природи, суспільства, мислення. Їх результати є основою проведення прикладних досліджень.

Х

Хімія органічного синтезу - галузь хімічної промисловості, що виробляє :

- а) пластмаси (випуск на основі комбінування інших хімічних продуктів),
- б) хімічні волокна: штучні (целюлоза) синтетичні (синтетичні смоли),
- в) лакофарбова, г) фотохімія, д) парфуми, е) фармацевтична.

Хімічно небезпечний об'єкт - об'єкт, де зберігають, переробляють, використовують чи транспортують небезпечні хімічні речовини, у разі аварії на якому чи під час його руйнування можуть загинути або отримати ушкодження хімічно небезпечними речовинами люди, тварини і рослини, статися хімічне забруднення довкілля.

Холдингова компанія - добровільне об'єднання підприємств, організацій - суб'єктів підприємницької діяльності з метою досягнення спільних корпоративних інтересів на акціонерних засадах.

Ц

Целюлозно-паперова промисловість - підгалузь лісової та деревообробної промисловості об'єднує підприємства, які з рослинної сировини виробляють папір, картон та вироби з них, штучне волокно, фібру і напівфабрикати (деревну масу), целюлозу.

Ціна - грошова оцінка (вираз) вартості уречевленої в товарі праці, грошовий вираз вартості товару, величина його вартості.

Цінова конкуренція - один з видів конкуренції, пов'язаний з використанням цін як засобу досягнення кращих економічних умов збуту, проникнення і завоювання ринку.

Ч

Чартист - фінансовий аналітик, котрий аналізує і узагальнює кон'юнктуру, в основному, ціноутворення на ринку цінних паперів, прогнозує тенденції динаміки цін.

Чесна конкуренція - термін, що означає рівні умови для конкуренції, які досягаються вирівнюванням витрат на виробництво між зарубіжними та внутрішніми виробниками і нейтралізацією будь-яких переваг, які може мати іноземець над внутрішнім виробником: менші податки, дешевша робоча сила тощо.

Чисельність - економічний, статистичний показник, що визначає кількість людей, які належать до певної категорії, згрупованої за певними ознаками.

Чистий дохід - дохід, одержаний підприємством за вирахуванням сплачених податків, зборів, становить собою чистий прибуток.

Чиста додана вартість (ЧДВ) – різниця між валовою доданою вартістю (ВДВ) і вартістю споживання основного капіталу (СОК).

Чиста продукція - частина валової продукції підприємства, яка залишається після покриття матеріальних фінансових витрат на виробництво, формує суму національного доходу суспільства, що являє собою загальну суму чистого доходу, створену всіма галузями виробництва.

Чистий дохід суспільства - вартість додаткового продукту, що становить частину національного доходу. У його складі розрізняють чистий дохід підприємств і централізований чистий дохід держави.

Чистий експорт - різниця між експортом та імпортом експортних товарів.

Чистий імпорт - різниця між сукупним обсягом імпорту країни та обсягами експорту тих товарів, що імпортуються в країну.

Чистий національний продукт - сумарний обсяг усіх кінцевих товарів і послуг у грошовому обчисленні, що вироблені у країні протягом певного часу, за вирахуванням величини амортизації основного капіталу (вартості основних фондів).

Ш

Шокова терапія - лікування економіки від депресії, інфляції, безробіття за допомогою радикальних засобів, хворобливих і непопулярних, але часом ефективних.

Шок пропозиції - ситуація в економіці, при якій через різкий ріст цін відбувається збільшення витрат у всій економіці.

Штрафні санкції - передбачені договором, документально зафіксовані види й рівні штрафу, що стягується з осіб, які порушили умови, зобов'язання за контрактом.

Щ

Щільність населення - рівень заселеності певної території, кількість постійного населення, що проживає на одиниці площі (як правило, в розрахунку на один квадратний кілометр).

Ю

Юридична особа - підприємство або організація, що відповідно до закону виступають як суб'єкта цивільних та господарських прав і обов'язків; вони мають майно, платять податки, виступають як позивач або відповідач у суді й арбітражі.

Я

Якість життя - філософсько-економічна категорія, яка відображає рівень задоволення людей особистими доходами, потреб у товарах і послугах різного характеру, змістовному спілкуванні, знаннях, творчій праці, особистій свободі тощо.

Якість продукції - сукупність корисних споживчих властивостей продукту праці, що визначають його здатність задовольнити визначені потреби людини і суспільства відповідно до її призначення.

Список використаних джерел

1. Богорад О.Д., Невелєв О.М., Падалка В.М., Підмогильний М.В. Регіональна економіка. Словник довідник. – Київ: Науково-дослідний інститут соціально-економічних проблем міста, 2004. – 400 с.
2. Бутко М. П., Харченко Ю. П. Методологічне стратегізування регіонального розвитку в умовах модернізації інституціонального базису української держави. *Регіональна економіка*. 2020. №4(98). С. 13-23. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2020-4-2>.
3. Завадських Г.М. З 131 Регіональна економіка: Навч. посібн. перше вид. / Г.М. Завадських. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 556 с.
4. Масляк П.О., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Словник – довідник учня з економічної і соціальної географії світу. Київ, Лібра, 1996 – 328с.
5. Регіональна економіка в модернізаційному форматі: підручник / заг. ред.: М. П. Бутко. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2020. 432 с.
6. Семенов В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – Київ МП-Леся, 2008. – 596 с.
7. Соляр В.В. Регіональна економіка: тренінг курс: Навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавр галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» / В.В.Соляр, О.В. Анісімова . - Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2021. – 173с.

Статистичні довідники (збірники) Державного комітету статистики
«Довкілля України»,

https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_dov_zb.htm

«Промисловість України»,

https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ5_u.htm

«Сільське господарство України»,

https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm

«Регіони України»,

https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/Arch_reg.htm

«Статистичний щорічник України».

https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_Ukr_.htm

Укладач

Олена Леонідівна Михайлюк

Словник до вивчення дисципліни «Регіональна економіка» / Михайлюк О.Л.
Одеса: ОНЕУ, ротاپринт, 2024. 44с.

Підписано до друку «___» _____ 2024 р. Зам. ___

Формат паперу 60X84 1/16 обсяг 2.72 авт. арк.

Тираж ___ прим., ОНЕУ м. Одеса, 82, вул. Преображенська, 8